

Satu Lidman, *Väkivaltakulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia*. Gaudeamus, Helsinki 2015. 391 s.

Satu Lidmanin teos *Väkivaltakulttuurin perintö* on varsin ajankohtainen. Kirja sekä sen kirjoittaja olivatkin esillä useissa medioissa teoksen ilmestymisen jälkeen.¹ *Väkivaltakulttuurin perinnössä* käsitellyt teemat linkittyvät kiinteästi muun muassa sosiaalisessa mediassa tammikuussa 2016 käytyihin keskusteluihin seksuaalisesta häirinnästä.² Lidmanin teos ei kuitenkaan ole kannanotto julkisilla paikoilla tapahtuvaan seksuaaliseen häirintään tai väkivaltaan, vaan ennen kaikkea kodin seinien sisällä tapahtuvaan puolisoitten väliseen väkivaltaan. Itse asiassa vielä tarkemmin teos ottaa kantaa naisiin kohdistuvaan väkivaltaan.

Lidmanin kirja osoittaa, että seksuaalisella väkivallalla sekä lähisuhdeväkivallalla on eurooppalaisessa kulttuurissa pitkä historia. Lidman kirjoittaaakin: ”oma menneisyys on osin vieras, osin tuttu, ja toisen nykyisyys voi osittain heijastella sitä. Niinpä esimerkiksi kunniaan liittyvän väkivallan mekanismit voivat hahmottua paremmin, kun tullaan tietoiseksi samankaltaisuuksista eurooppalaisessa menneisydessä.” (s. 327). Kirjoittaja haluaa teoksellaan rohkaista havainnoimaan sukupuolittuneen väkivallan mekanismeja historiassa ja nyky-yhteiskunnassa.

Väkivaltakulttuurin perinnön lähtökohtana on Lidmanin mukaan se, että ”erityisesti uuden ajan alussa alkoi itää sellainen naisiin kohdistuvan sukupuolittuneen väkivallan siemen, jota edes valistuksen jalot periaatteet eivät saaneet kitkettyä.” (s. 43) Tästä syntyneen väkivaltakulttuurin piirteitä

¹ Esimerkiksi Oikeusministeriön Haaste-lehti kirjoitti aiheesta 11.12.2015 (http://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste42015/naisiinkohdistuvanvakivallanhistoriallisetsyva_rakenteet.html), feministinen aikakauslehti Tulva tarttui aiheeseen vuoden 2015 viimeisessä numerossaan ja MTV:n uutiset tarttuivat aiheeseen 25.11.2015 (<http://m.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/julki-tulee-viimeinen-puukonisku-kun-nainen-pahoinpidellaan-esiin-nousevat-ikivanhat-asenteet/5569986>).

² Katso esimerkiksi Turun sanomat 3.2.2016 (<http://www.ts.fi/mielipiteet/kolumnit/845598/Aasiasta+Afriikkaan+jatkuu+Muhammedin+maa>) sekä 9.2.2016 (<http://www.ts.fi/mielipiteet/lukijoilta/846982/Huoli+seksuaalisesta+vakivallasta+perusteltu>).

on kirjoittajan mukaan yhä havaittavissa yhteiskunnassamme. Esittämäänsä väitettä Lidman lähtee purkamaan erilaisten kysymysten avulla, jotka on selkeimmin esitetty kirjan takakannessa. Miten miehen ja naisen roolit ja niiden rajat on hahmotettu? Miten naisen seksuaalisuutta on koetettu hallita? Millaista valtaa aviopuolisoilla on ollut toisiinsa, ja miten tämä heijastuu nykyiseen parisuhdeväkivaltaan? Millaista menneisyyden painolastia kantaa nykyään tavattava kunniaan liittyvä väkivalta?

Itse tekstissä kysymykset on esitetty kuvailevammin (s. 12). Teoksen päätehtäväksi Lidman mainitsee valaista sukupuolittuneen väkivaltakulttuurin asennehistoriaa erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan näkökulmasta. Tilanne on sama teoksen aikarajauksen suhteen. Lidman kirjoittaa teoksensa aikarajauksesta (s. 20), mutta ei määritä, mikä tämä raja on. Tässä vaiheessa lukijana selasin kirjaa taaksepäin varmistaakseni, etten ole lukenut huonosti ja hypännyt rajauksen yli. Tarkka aikarajaus löytyi kuitenkin takakannesta, eli tarkastelu keskittyy ajanjaksoon 1500-luvulta nykypäivään. On käytännöllistä, että kysymykset sekä aikarajaus on ilmoitettu selkeimmin takakannessa, josta ne on näppärästi löydettävissä, kun teokseen alkaa tutustua ja harkitsee sen lukemista. Samaan aikaan on kuitenkin historiantutkimukselle erittäin epätavallista, että nämä tiedot puuttuvat itse tekstistä. Joskin on myönnettävä, ettei Lidmanin teos ole historiantutkimusta perinteisimmässä mielessä. Teoksella on voimakas pyrkimys selittää ja kommentoida nykypäivän vallitsevia olosuhteita. Lidman ei siis pyri ainoastaan keskustelemaan siitä, mitä on ollut, vaan keskittää katseensa erityisesti siihen, mitä on nyt. Tämä tulee lukea kirjan ansioksi.

Vastaukset esittämiinsä tutkimuskysymyksiin sekä väitteeseensä Lidman antaa kirjan kahdessa temaattisessa osassa, mutta ennen päälukuja Lidman käsittelee johdannossa teoksen keskeisiä käsitteitä sekä tutkimusteeman historiaa ja nykypäivää lyhyesti. Käsitteiden määrittely on perusteellista, mikä on hyvä, sillä monitieteisestä lähtökohdasta kirjoitetun teoksen lukijakunnassa on varmasti usean tieteenalan väkeä, ja on tärkeää avata kullekin oman alan ulkopuolista sanastoa. Teoksen käsitteelliseksi rungoksi Lidman on valinnut kolme otsikossakin esiintyvää termiä: sukupuolittuneisuus, väkivaltakulttuuri ja asennehistoria.

Asennehistorialla Lidman kuvaa lähestymistapaansa, jossa pyrkimyksenä on paljastaa väkivaltaan kytkeytyviä ajattelutapoja, näkemyksiä ja rakenteita sekä niiden pitkiä jatkumojä. Väkivaltakulttuurilla viitataan niihin sosiaalisiin, oikeudellisiin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin, jotka tuottavat ja ylläpitävät väkivallan mahdollisuutta tai auttavat piilottelemaan väkivaltaa. Sukupuolittuneisuudella Lidman puolestaan tarkoittaa sitä, että väkivallan tekijän ja uhrin sukupuolella on merkitystä

väkivallan syntyemisessä ja kokemisessa sekä käytetyissä väkivallan muodoissa. Lidman rajaa teoksessaan tarkastelun nimenomaan naisiin kohdistuvaan väkivaltaan, joka nivoutuu hänen mukaansa tiiviisti eurooppalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin historiaan. Tätä menneisyyttä leimaa Lidmanin mukaan patriarkalisuus ja heteronormatiivisuus eli oletus miehen ja naisen luonnollisista rooleista.

Myös teoksen käytetyimmät termit, kuten pari- ja lähisuhdeväkivalta, olisi voinut selittää jo aikaisemmassa vaiheessa esimerkiksi lähdeviitteessä.³ Tämä olisi selkiyttänyt näiden käsitteiden asemaa muiden joukossa. Lähisuhdeväkivallan muotoja kuvaillaan sivulla 28 esitetystä kaaviossa, jonka yhteyteen määritelmät tai ainakin viite siitä, missä kyseiset termit määritellään, olisi ollut paikallaan.

Johdanto-lukua seuraavat kaksi päälukua, ”Kuin kissa ja koira” sekä ”Sinä häpäiset meidät”. Edellisen pääpaino on miehen vaimoonsa kohdistamassa vallankäytössä. Tässä luvussa lähestymistapa on pääasiassa historiallinen ja ajallisesti siinä liikutaan pääosin esimodernilla ajalla. Lidman kirjoittaa patriarkalisesta avioliitosta ja rakkaudesta, isällisen kuritusoikeuden rajoista ja siitä, miten aviopuolisoiden välistä väkivaltaa käsiteltiin oikeudessa. Lisäksi hän tarkastelee populaareja lähteitä, joissa miesten ja naisten roolit oli käännetty pääläelleen. Luvun loppupuolella katse kohdistetaan avioeron mahdollisuuteen sekä siihen, miten seksuaalinen väkivalta näkyy Lidmanin käyttämässä materiaalissa. Luvun päättää kirjoitus siitä, mitkä muutokset ovat vieneet kohti tasavertaisempaa parisuhdetta.

Kirjan toisessa osassa ”Sinä häpäiset meidät” keskitytään kunniaan liittyvään väkivaltaan ja tarkastelun ajallinen pääpaino on nykyajassa, mutta kirjoittaja pyrkii tekemään huomioita myös ilmiön historiallisista ulottuvuuksista. Tässä osassa tarkastellaan yksilöä osana kollektiivista kulttuuria, väkivaltaa kunniaetiikan ja yhteisöllisyyden raameissa sekä naisten ja miesten rooleja perheessä. Huomion kohteena ovat myös siveys ja syyllisyys, sukupuolittuneen kontrollin verkko sekä naisten ympärileikkaus. Luvun lopussa Lidman pohtii, voidaanko kunniaan liittyvä väkivallan kierre katkaista.

Vaikka Lidman ei kirjoita asiaa auki suoraan, vaikuttaa siltä, että hän on saanut innoituksen aiheensa laajaan ajalliseen käsittelyyn Tuuli Hongin tutkimuksesta. Lidman viittaa Hongin tutkimukseen (s. 309), jonka mukaan suomalaisten viranomaisdokumenttien välittämän kuvan perusteella voidaan sanoa, että väkivalta nähdään pääosin maahanmuuttajaväestön kulttuuritaustasta juontuvana ongelmana. Hongin mukaan

³ Termit selitetään sivulla 57.

maahanmuuttajaryhmät myös esitetään vastakkaisina ”suomalaiselle kulttuurille”, jolloin syntyy oletus, että patriarkaalisuus ja naiseen kohdistuva väkivalta kuuluvat lähtökohtaisesti näihin ”toisten” kulttuureihin. Lidmanin teoksessa onkin erinomaista se, miten kirjoittaja tuo esiin parisuhdeväkivallan arkipäiväisyyden suomalaisessa yhteiskunnassa, mutta myös laajemmin länsimaissa. Lidman korostaa, ettei parisuhdeväkivaltaa voida ulkoistaa muiden kuin länsimaisten kulttuurien ongelmaksi.

Esimodernista ajasta kertovina lähteinä Lidman on käyttänyt oikeudellista, uskonnollis-moralistista ja populaaria materiaalia. Oikeudelliseen materiaaliin lukeutuvat lakitekstit sekä säädökset, erilaisten tuomioistuinten tuomiokirjat sekä oikeudellisia ongelmia ja teemoja pohtivat juridiset tekstit. Lidmanin mukaan hänen käyttämänsä oikeudellisen materiaalin ydin koostuu esimodernista lainsäädännöstä Ruotsin valtakunnassa ja Suomessa, osittain oikeuslähteistä muualta Euroopasta sekä käsiteltäviä teemoja koskettavasta aikalaiskeskustelusta (s. 37). Oikeudellinen materiaali on siis koottu laajalta maantieteelliseltä alueelta. Lähteinä käytetty ja oikeuksien tuottama tuomiokirjamateriaali on kuitenkin pääasiassa Tukholmasta ja Münchenistä. Muutama viite löytyy myös Turussa toimineen raastuvan pöytäkirjoihin.

Lidman perustelee Tukholman ja Münchenin kaupungin tuomioistuinten materiaalin käyttöä sillä, että kaupungeissa oikeuselämä ja väkivaltaan liittyvät asenteet näyttävät olleen samankaltaisia (s. 40). Näistä tuomioistuimista esiin nostettujen tapausten tarkoitus on syventää normiaineistosta nousevaa kuvaa ja toimia ikään kuin mausteina. Oikeudellisten lähteiden rinnalla Lidman käyttää uskonnollis-moralistista aineistoa, johon kuuluvat esimerkiksi kirkonisien kirjoittamat avioliittoppaat. Aineiston keruu perustuu ajatukseen siitä, että Euroopassa vallitsi jokseenkin yhtenäinen mentaliteetti suhteessa avioelämään.

Olisin kuitenkin kaivannut teokseen enemmän metodologista pohdintaa tekstissä sujuvasti yhteen liukuvien normatiivisten lähteiden sekä müncheniläisten ja tukholmalaisten oikeustapausten käsittelystä. Kirjoittaja olisi voinut tarkastella enemmän sitä, olivatko kristillisten auktorien (olivat he sitten protestantteja tai katolisia) kirjoittamien normien noudattaminen ja tulkitseminen sekä yhtenäiseen perintöön nojaavan oikeusjärjestelmän toiminta todella samanlaisia Keski- ja Pohjois-Euroopassa. Oletus siitä, että näillä alueilla oli hyvin samankaltainen suhtautuminen aviolliseen väkivaltaan, johtaa Keski- ja Pohjois-Euroopan käsittelyyn yhtenäisenä alueena. Tällöin esimerkiksi naisten asemasta esimoderneissa yhteisöissä sekä suhteessa puolisoonsa puhutaan yleisellä tasolla ja analyysi yleistetään koskemaan koko aluetta. Aiempi tutkimus on kuitenkin osoittanut, että

uuden ajan alun eurooppalaiset alueet erosivat toisistaan esimerkiksi naisten aseman ja avioitumisen mallien osalta.⁴

Lidman ei määritä teoksessaan tarkastelunsa maantieteellistä aluetta, mikä johtaa tiettyyn epämääräisyyteen. Olisinkin kaivannut käsittelyalueen sanallistamista, mikä olisi auttanut asemoimaan kirjassa tehdyt johtopäätökset. Tällöin myös maantieteellisten alueiden ja niiden kulttuuristen erojen vertaaminen olisi ollut mahdollista. Syyni vertailuun kannustamisessa ei ole ainoastaan edellä esiin nostamani naisten aseman erilaisuus Euroopan eri alueilla, vaan myös patriarkaalisuuden käsite ja sen ilmentyminen esimodernissa Pohjois-Euroopassa ja erityisesti Ruotsissa.

Raisa Maria Toivo on esittänyt, että on tärkeää erottaa toisistaan patriarkaalinen yhteiskunta (*patriarchal society*) ja patriarkaatti (*patriarchy*).⁵ Toivon mukaan termi patriarkaalinen yhteiskunta kuvaa historiallisia hierarkkisesti muodostuneita yhteiskuntia, joissa ei päädytä patriarkaattiin. Patriarkaatti on puolestaan 1970-luvun radikaalifeministien määrittämä järjestelmä, jossa miesten ymmärretään päättävän sen, mikä kuuluu tai ei kuulu naisen rooliin, ja jossa naiset ovat kaikin tavoin miesten määräysvallan alla. Toivon määritelmän pohjalta sanoisin, että Lidmanin teos lukeutuu niihin, joissa esimoderni yhteiskunta nähdään patriarkaattina. Lidman ei itse määrittele patriarkaattia ja patriarkaalista yhteiskuntaa ja niiden välistä eroa yhtä tiukasti kuin Toivo (s. 74–75). Lidman kuitenkin kirjoittaa, että ”patriarkaatti oli tosiasia, ja on nimenomaan feministisesti suuntautuneiden historioitsijoiden tehtävä näyttää patriarkaalisen ajattelun pitkät jatkumot” (s. 87).

Tällä asemoimisella on seurauksensa Lidmanin argumentoinnille sekä kirjan peruslähtökohdalle. Kuten edellä todettiin, Lidman esittää nykyisen naiseen kohdistuvan väkivallan ulottuvan uuden ajan alkuun, aikaan jolloin reformaation myötä Euroopassa alettiin korostaa naisen asemaa äitinä ja vaimona neitsyyden ihannoinnin sijaan. Lidman asettuikin niiden tutkijoiden joukkoon, joiden mukaan reformaattorit korostivat sellaisia naisten ominaisuuksia, jotka edesauttoivat naisten kontrollointia. Toisen näkökulman keskusteluun ovat tuoneet tutkijat, joiden mukaan neitsyyden demystifiointi avasi naisille uudenlaisen toiminnan piirin.⁶

Tutkijoiden näkemykset naisten aseman eroavaisuudesta esimodernina aikana johtavat myös siihen, että naisten yhteiskunnallisen aseman kehityksen nähdään olleen erilaista myöhempinä aikoina. Sari

⁴ Tästä ovat kirjoittaneet esimerkiksi Tiina Miettinen (Piikojen valtakunta, Atena 2015), Raisa Maria Toivo (Witchcraft and Gender in Early Modern Society. Finland and the Wider European Experience, Ashgate 2008) sekä Mary S. Hartman (The Household and the Making of History. A Subversive View of the Western Past, Cambridge Academic Press 2004).

⁵ Toivo 2008, s. 153.

⁶ Toivo 2008, s.153–154.

Katajala-Peltomaa ja Raisa Maria Toivo ovat esittäneet, että naisten sulkeminen kodin piiriin ei esimodernina aikana kuulunut kuin yhteiskunnan ylimystölle. Muita sosiaaliluokkia edustaneet olivat pakotettuja osallistumaan koko perheen voimin yhteisönsä toimintaan. Katajala-Peltomaa ja Toivo ovat myös esittäneet, että suuri osa siitä, mitä ajattelemme naisten asemasta esimodernina aikana, vastaa naisten todellisuutta 1800-luvun lopulla. Toivo ja Katajala-Peltomaa kirjoittavat teoksessaan *Noitavaimo ja neitsytäiti*, että on eksyttävä harha ajatella, että 1900-luvun alun aikana tapahtuneet muutokset olisivat radikaalisti vaikuttaneet naisten toimintamahdollisuuksiin.⁷

Lidman näkee kehityskulun erilaisena ja merkittävän käänteen tapahtuneen valistusajan jälkeen. Hänen mukaansa Ruotsissa 1700-luvulla uskonnon sävyttämä keskustelu miehisen vallankäytön oikeuttamisesta ja miehen velvollisuudesta "opettaa" vaimoan paremmaksi kristityksi alkoi laantua. Samaan aikaan lain sukupuolittuneisuus alkoi vähetä. Tämä orastava yhdenvertaistuminen johti siihen, että kuritusväkivallasta tuli entistä paheksuttavampaa. Taustalla vaikuttivat sääty-yhteiskunnan murtuminen sekä 1800-luvun lopun naisasialiike. Lidman pitää merkittävänä myös kirkon valta-aseman heikentymisen maallistuvassa ja modernisoituvassa yhteiskunnassa.

Edellä mainittujen tutkijoiden näkemyksissä on vielä yksi merkittävä ero. Lidman näkee naisten ja miesten tasa-arvoistumisen lisääntyneen yhteiskunnan maallistumisen myötä. Katajala-Peltomaa ja Toivo puolestaan kirjoittavat, että kirkon maine naisvihamielisenä on 1900-luvun tutkijoiden synnyttämä myytti, joka ei pidä paikkaansa. Lidman kuitenkin toteaa, että kirkon edustama patriarkalismi on nähtävissä nykypäivänäkin.

Teoksensa toisessa osassa kirjoittaja kytkee naisiin kohdistuvan väkivallan häpeään ja kunniaan. Samalla Lidman laajentaa teoksen tarkastelua koskemaan nykypäivän patriarkaalisia yhteisöjä, joiksi hän mainitsee esimerkiksi muslimiyhteisöt (hän korostaa kuitenkin, että patriarkaalisen kontrollin muodot vaihtelevat muslimiyhteisöstä toiseen), herätyskristilliset liikkeet sekä Jehovan todistajat. Teoksessa patriarkaatti nähdään edelleen osana yhteiskuntaamme ja sen olevan naisiin kohdistuvan väkivallan taustalla myös postmodernina aikana.

Patriarkalaisuus ja väkivalta liittyvät kiinteästi valtasuhteisiin. Lidmanin teoksessa valtasuhteet nähdään esimodernina aikana pääasiassa naista alistavina ja välineellistävinä. Lidman kirjoittaa esimerkiksi näin (s. 173):

⁷ Sari Katajala-Peltomaa & Raisa Maria Toivo, *Noitavaimo ja neitsytäiti*. Naisten arki keskiajalta uudelle ajalle. Atena 2009, s. 234–237.

Nykyihmiselle tuntuu vieraalta se esimoderni käsitys, jonka mukaan tyttären arvo mitattiin mahdollisuudessa hyviin naimakauppoihin, kun taas vaimon mittana oli uskollisuus ja äitiys. Tuolloin esivalta rajoitti seksuaalisuuden aviolliseen kanssakäymiseen, joka tähtäsi suvun jatkamiseen. Niin esiaviollinen seurustelu ja avioliiton ulkopuoliset suhteet kuin prostituutio ja raiskauskin olivat rangaistavia tekoja – ja usein nimenomaan naisille.

Lidmanin mukaan edellä kuvattu ja kulttuuriin ja sukupuolirooleihin sisäänrakennettu kuritusoikeus muodosti kivijalan, jonka päällä parisuhdeväkivalta edelleen lepää. Hänen mukaansa nainen on tuhansien vuosien ajan esineellistetty eräänlaiseksi miestä tai yhteisöä hyödyttäväksi omaisuudeksi (s. 210).

Edellä esitettyyn on kuitenkin Suomessa tehdyn tutkimuksen pohjalta mahdollista tehdä monia kyseenalaistavia huomioita. Tutkijat ovat esimerkiksi korostaneet naisten itsenäistä toimijuutta ja heidän merkitystään niin perheelle kuin laajemmallekin yhteisölle. Tiina Miettinen on tutkimuksissaan osoittanut, ettei naimattoman naisen asema ollut yksiselitteinen suomalaisella maaseudulla 1600- ja 1700-luvuilla. Tyttären arvo ei ollut sidoksissa pelkästään hyviin naimakauppoihin, vaan hänen arvonsa oli moninainen – myös naimattomana naisena. Naimattomilla naisilla oli merkitystä esimerkiksi tilojen työvoimana ja jatkuvuuden turvaajana. Nuoren naisen arvo liittyi myös hänen säätyynsä sekä siihen, missä kohtaa sisarusarjaa hän oli syntynyt.⁸ Samalla tavalla kuin naimattomilla naisilla myös vaimoilla oli moninaisia rooleja esimodernissa yhteisössä. Katajala-Peltomaa ja Toivo ovat korostaneet, että vaikka uskollisuus ja äitiys olivat vaimoille tärkeitä ominaisuuksia, he eivät voineet pitäytyä yksinomaan kodin seinien sisäpuolella, sillä aikakauden realiteetit pakottivat naiset aktiiviseen toimijuuteen niiden ulkopuolella.⁹ Myös Anu Lahtinen on tuonut esiin, miten vaimo ja emäntä olivat talouden valtahierarkiassa miehestä ja isännästä seuraavia. Vaimon ei tullut hoitaa tehtäviään taloudessa passiivisena tai aloittekyvyttömänä, vaan tehdä työtä yhteisen perheen ja talouden hyväksi, miehelleen toki kuuliaisena.¹⁰

Mitä tulee edellä esitetystä sitaatista käsiteltyihin esiaviollisiin suhteisiin, niin sekä kirkolliset että maalliset lait todella kielsivät avioliiton ulkopuolisen seksin. Prostituutio ei kuitenkaan ollut Ruotsissa kriminalisoitu 1500–1600-luvuilla siten, että seurauksena olisi ollut

⁸ Miettinen 2015, s. 35–41.

⁹ Katajala-Peltomaa & Toivo 2009, s. 233–237.

¹⁰ Anu Lahtinen, *Sopeutuvat, neuvottelevat, kapinalliset. Naiset toimijoina Flemingin sukupiirissä 1470–1620*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2007, s. 34–37.

automaattisesti rangaistus naiselle. Prostituutio oli tosiasia uuden ajan alun Ruotsissa, mutta seksin myymisestä ei rangaistu, vaan esiaviollinen seksi ylipäättään oli Ruotsin lakien mukaan rikos. Vuoden 1734 laissa prostituutio kriminalisoitiin, jos se tapahtui erityisessä rakennuksessa. Vasta vuoden 1889 rikoslaisissa määrättiin rangaistus bordellien ulkopuolisesta prostituutiosta.¹¹

Ruotsalaisen lainsäädännön mukaan naista ei voinut tuomita sakkorangaistukseen ensikertalaisena esiaviollisesta seksistä ennen vuotta 1694. Vuosisadan puolivälissä naisia alettiin sakottaa rikoksen uusijoina. Samaan aikaan miehiä sakotettiin kaikissa esiaviolliseen seksiin liittyvissä rikoksissa, oli kyse ensikertalaisesta tai rikoksenuusijasta. Onkin mielestäni kohtuutonta väittää, että esiaviollisesta seksistä rankaiseminen kohdistui nimenomaan naisiin. Totta on tietenkin, että lähes kaikissa esiaviollista seksiä koskeneissa tapauksissa tieto suhteesta tuli oikeudelle naisen raskauden myötä. Nainen kantoi suhteen näkyvät merkit. Samoin on totta, että naiset ja miehet joutuivat kärsimään rikoksensa vuoksi kirkollisen häpeärangaistuksen. Siinäkään ei ollut kyse nimenomaan naisiin kohdistuvasta rankaisutoiminnasta. Esimerkiksi maalaisyhteisössä kaikkia esiaviolliseen seksiin syyllistyneitä naisia ei kohdeltu samalla tavalla. Vakituisten ja hyväksytyjen sukupuolisuhteen solmineet naiset eroteltiin naisista, jotka makasivat kenen kanssa tahansa.¹²

Lidman esittää myöhemmin teoksessaan, että esimodernin ajan Euroopassa keskeinen syy naisten rankaisemiselle oli sukupuolikurin rikkominen. Tässä yhteydessä hän mainitsee, että valtiolliseen rangaistusvalikoimaan kuuluivat muun muassa ”julkiruoskinta, ulosteiden ja jätteiden siivoaminen kaduilta kahleissa, häpeäpaalussa seisottaminen, kasvojen silpominen, karkotukset sekä kuolema hukuttamalla, elävältä maahan hautaaminen, miekalla mestaamalla ja roviolla” (s. 207). Edellä mainitut rangaistukset eivät kaikessa laajuudessaan kuuluneet suomalaisten käräjien tai raastuvan oikeuksien perusrepertuaariin seksuaalirikosten kohdalla, vaan pääasiassa rikkomukset sovitettiin sakoilla ja häpeärangaistuksella kirkossa. Ruumiillisiin rangaistuksiin päädyttiin, mikäli tuomittu ei kyennyt maksamaan sakkojaan.

Edellä esitettyyn nojaten on vaikea olla Lidmanin kanssa samaa mieltä siitä, että oikeudelliset, kirkolliset ja yksityiset patriarkaaliset toimijat yhdistivät voimansa hallitakseen ja vahtiakseen naisia siveyskysymyksissä. Ainakaan näin ei mielestäni ollut Ruotsissa.

Edellä esitetystä kritiikistä huolimatta pidän Lidmanin teosta merkittävänä avauksena. Lidman osoittaa, että puolisoitten välinen

¹¹ Antti Häkkinen, *Rahasta – vaan ei rakkaudesta. Prostituutio Helsingissä 1867–1939*, s. 162–163.

¹² Miettinen 2015, s. 89.

väkivalta on ollut eurooppalaisessa kulttuurissa läsnä hyvin kauan ja on sitä edelleen. Lidman tuo teoksessaan myös esiin pari- ja lähisuhdeväkivallan olevan jotakin sellaista, jota sekä miehet että naiset häpeävät. Tämä estää asiasta keskustelun ja sen näkyväksi tekemisen. Lidmanin teos voinee auttaa väkivaltaa kokeneita asettamaan kokemuksensa historialliseen perspektiiviin ja ehkä ymmärtämään kokemaansa paremmin. Se voi auttaa myös meitä kaikkia ymmärtämään väkivallan kokemuksen yleisyyden. Kuten Lidman kirjoittaa, paljon on viime aikoina tehty, mutta paljon on vielä tehtävääkin; ”matka tasavertaiseen ja väkivallattomaan parisuhteeseen on alkanut, mutta se on vielä pahasti kesken” (s. 176).

Mari Välimäki, FM
Suomen historia, Turun yliopisto
marivaz@utu.fi